

14 квітня 2010 року наукова громадськість України відзначає 80-річчя від народження Романа Федоровича Кирчіва — провідного знавця фольклору, національного театру, літератури й етнографії, доктора філологічних наук (1980), професора (1984), дійсного члена НТШ (з 1992 р.), академіка Академії наук вищої школи України (1997), автора понад 700

наукових, науково-популярних і редакційних праць. Упродовж останніх 20 років творча праця вченого тісно пов'язана з діяльністю відновленого в Україні Наукового товариства ім. Шевченка — як члена Президії (1989—2008) та Ради Товариства (з 1990 р.), голови Секції етнографії і фольклористики (з 1989 р.), а також Комісії фольклористики (1989—2005).

Народився Роман Кирчів у с. Корчині, що на Сколівщині Львівської обл., у селянській родині, де дуже шанували традиції дідових братів, українських письменників і громадсько-культурних діячів, соратників й однодумців Івана Франка, Богдара та Павла Кирчівих. Там і здобув початкову освіту. Подальші кроки на освітянсько-навчальній ниві пройшли через суспільно-політичні події 1940-х — початку 1950-х рр. Закінчивши середню школу у Верхньому Синьовидному, 1948 р. вступив до Дрогобицького, на той час учительського інституту, але вже через рік „за прояви українського буржуазного націоналізму“ був виключений із рядів студентства мовно-літературного факультету. Влітку 1950 р. „за академічною довідкою“ вступив до Львівського педінституту, але навесні 1952 р. утратив статус студента через те, що затаїв події у Дрогобицькому навчальному закладі. Лише після смерті Сталіна поновлює навчання і наприкінці 1953 р. закінчує відділення української мови та літератури Львівського педінституту.

Відтак, пропрацювавши деякий час учителем і заступником директора Батятицької десятирічки (Кам'яно-Бузький р-н Львівської обл.), у 1954 р. був прийнятий до аспірантури при кафедрі української літератури Львівського педінституту. Через рік у дрогобицькій обласній газеті „Радянське слово“ опублікував першу свою статтю „Талановитий реаліст і сатирик“, приурочену до 30-річчя від смерті Осипа Маковея. Тема кандидатської дисертації присвячувалася драматургії великого Каменяра — „Комедії Івана Франка“, яку Р. Кирчів видав як монографію та успішно захистив 1961 р. Творчість українських драматургів і майстрів сценічного мистецтва цікавила його і далі, про що свідчить велика кількість підготовлених та опублікованих у різних часописах, збірниках і виданнях довідкового характеру наукових статей, а також публікація драми в чотирьох діях Костянтина Гупала „Тріумф прокурора Дальського“ (2001), комедій і драматичних творів Григорія Цеглинського (2003), монографії „Народний артист Іван Рубчак“ (2009) та ін.

У 1958 р., ще до захисту кандидатської дисертації, випускник аспірантури обійняв посаду

молодшого наукового співробітника відділу літератури Інституту суспільних наук АН УРСР (нині Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Опинившись у середовищі високоінтелектуальних учених і патріотів (Григорія Нудьги, Степана Трофимука, Марії Деркач, Марії Вальо та ін.), якими вміло керував неперевершений знавець літературної творчості Івана Франка Степан Шурат, Р. Кирчів почав наполегливо студіювати українсько-польські літературні взаємини доби Романтизму. За неповних 15 років він став провідним фахівцем не лише серед українських, а й польських літературознавців, здобувши у них загальне визнання завдяки друку на цю тематику близько десяти статей і монографій: „Україніка в польських альманахах доби Романтизму“ (1965), „У творчій співдружності (Українсько-польські літературні зв'язки)“ (1971), „Український фольклор у польській літературі (період романтизму)“ (1971) та антології „Українською музою натхненні (Польські поети, які писали українською мовою)“ (1971), яку уклав разом із літературознавцем Миколою Гнатюком. Одне слово, була створена надійна основа для захисту докторської дисертації.

Однак 1972 р. в Інституті суспільних наук почалась кадрова „чистка“, яка торкнулася передусім відділу літератури: спершу звільнили провідних працівників (С. Шурата, Г. Нудьгу, а далі Р. Кирчіва та ін.), а відтак і зовсім ліквідували його як структурну одиницю інституту. Після кількох місяців безробіття та відстоювання прав на творчу працю у різних більшовицьких інстанціях, наприкінці 1972 р. вчений обійняв посаду старшого наукового співробітника відділу етнографії Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР (нині Інститут народознавства НАН України).

Вимушена зміна місця праці, тим паче наукового напрямку, була досить важким і болісним процесом у житті вченого: „Я повинен був перекваліфікуватися на етнографа, на що пішов і час, і немалі зусилля“, — зазначено в його автобіографії. „Не жалкую — продовжує автор, — бо нова сфера студій дала мені багато для глибшого осмислення всього комплексу традиційної народної культури, в тому числі і фольклору, а також літератури“.

Справді, за майже 38 років безперервної праці в Інституті народознавства Р. Кирчів не лише сповна компенсував моральні та наукові втрати вже далекого для нього 1972 р., але й завдяки наполегливості та працелюбності здобув статус провідного українського фахівця у двох інших галузях гуманітарного профілю — етнології та фольклористики. Спершу народознавця цікавила творча спадщина різних дослідників Бойківщини. Згодом це зацікавлення переросло в монографію „Етнографічне дослідження Бойківщини“ (1978), яка стала одним із найцінніших надбань сучасного карпатознавства. Паралельно ж з ініціативи та під безпосереднім керівництвом Р. Кирчіва (разом із директором музею, д-ром іст. наук Юрієм Гошком) готувалося багатопланове колективне дослідження про етнографічну групу бойків — „Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження“ (1983), а згодом з його участю як співавтора, відповідального редактора та члена редколегії — „Гуцульщина“ (1987), „Общественный, семейный быт и духовная

культура населення Полесья“ (1987), „Полесьє. Матеріальна культура“ (1988), „Українські Карпати: Культура“ (1989) та ін.

Успішно долаючи незвідане на ниві української етнології, Р. Кирчів не забував і про свої традиційні наукові уподобання. Зокрема, в 1980 р. він успішно захистив докторську дисертацію „Український фольклор у польській літературі епохи Романтизму“, що дало можливість йому очолити відділ етнографії. У другій половині 1980-х рр. з'являється дослідження „Етнографічно-фольклористична діяльність „Руської трійці“ (1990). Водночас він доклав значних організаційних зусиль, щоб заснувати в Інституті народознавства відділ фольклористики.

Реалізувавши цей задум на практиці (1992), Р. Кирчів почав активно заповнювати значні прогалини у цій царині української науки своїми працями, зокрема монографіями: „Із фольклорних регіонів України“ (2002), „Етюд до студій над українським народним анекдотом“ (Львів, 2008). Паралельно Р. Кирчів готує перевидання низки пам'яток українського народознавства: „Українське весілля“ Йосипа Лозинського (1992), „Нарис української міфології“ Володимира Гнатюка (2000), „Народні пісні в записах Григорія Ількевича“ (2003; співупорядник Григорій Дем'ян) та ін.

Зі середини 1980-х рр. під керівництвом М. Кирчіва було захищено 17 кандидатських і докторських дисертацій з етнології та фольклористики. Його перу належать важливі розділи навчальних посібників „Українське народознавство“ (1994, 2004, 2006) та „Етнографія України“ (1994, 2004).

Р. Кирчів брав активну участь у відновленні НТШ у Львові: на нарадах членів ініціативної групи 13 і 19 жовтня, нарешті, на Установчих зборах Товариства 21 жовтня 1989 р. Після того, як його обрали членом Президії та Ради, він завжди намагався розв'язувати загальні проблеми наукового єднання, з одного боку, як висококваліфікований спеціаліст, з другого — як свідомий Українець та Громадянин незалежної

України. Саме тому Президія Товариства неодноразово залучала народознавця до підготовки різних звернень до громадськості та вищих органів державної влади України, що озвучувались від імені НТШ чи його Президії: на відзначення 200 років від появи у друці перших трьох частин „Енеїди“ Івана Котляревського (1997), „Меморандуму до українського народу, до народів світу, до всіх людей доброї волі“ з нагоди трагічної дати в історії українського народу — 70-річчя Голодомору в 1932—1933 роках (2002), „Звернення до наукової спільноти і всіх людей доброї волі світу“ під час Помаранчевої революції (2004), „Відозви Загальних зборів Наукового товариства ім. Шевченка до громадськості про Голодомор в Україні“ (2006) та ін. Водночас учений був учасником усіх 20-ти Наукових сесій НТШ, причому більшу частину своїх доповідей оприлюднював перед членами всього Товариства на пленарних засіданнях Товариства. З його участю вийшли у світ три томи „Записок НТШ“ (ССХХІІІ, ССХХХ, ССХХІІ) та збірник „Відлуння Голодомору-геноциду 1932—1933: Етнокультурні наслідки Голодомору в Україні“ (2005), які підготували члени Секції етнографії та фольклористики. Не минав учений нагоди загадати про себе на шпальтах „Записок НТШ“, підготовлених науковцями інших структурних підрозділів Товариства — Філологічної секції (т. ССХХІХ, ССL) і Театрознавчої комісії (т. ССХХVІІ).

Очевидно, у стислому повідомленні неможливо охопити всі грані наукових зацікавлень, творчих здобутків і суспільно-громадських звершень такої постаті, як Роман Кирчів, котрий усе своє свідоме життя безкорисливо трудиться в ім'я рідного народу. Його праця в НТШ 21 жовтня 2009 р. була відзначена медаллю „20 років відновлення Наукового товариства ім. Шевченка в Україні“.

Бажаємо Ювілярові щасливого довголіття, міцного здоров'я та подальшої плідної праці на користь української національної науки.

Михайло ГЛУШКО

Життєвий і творчий шлях видатного українського математика і педагога, доктора фізико-математичних наук, професора, академіка-секретаря відділення математики та віце-президента Академії наук вищої школи України, дійсного члена Наукового товариства ім. Шевченка (з 24 грудня 2007 р.), члена Українського, Американського, Австралійського, Бельгійського, Единбурзького, Лондонського математичних товариств, голови Науково-методичної ради Всеукраїнського товариства політв'язнів та репресованих Ніни Опанасівни Вірченко — це дорога „через терни до зірок“. Її життя

починалося з любові до України, яку їй прищепили в рідному домі. І ця велика сила любові стала основою духовного кредо, за яким вона жила і живе сьогодні: „Україна — понад усе!“

Народилася Ніна Вірченко 5 травня 1930 р. у с. Завадівка Корсунь-Шевченківського району на Черкащині. Батько Ніни був агрономом, а мати — медичною сестрою. Радянська влада засудила Опанаса Вірченка, колишнього старшину армії Української Народної Республіки, до страти. Але дружина з його приятелем улаштували йому втечу. А далі тривало щоденне життя — „під обухом сокири“.

До школи Ніна Опанасівна пішла в шість років. Училася зразково і ще в шкільні роки вирішила присвятити своє життя рідному народові і науці.

У містечку Червоному, що на Житомирщині, німці під час окупації дозволили організувати народну школу, в якій Ніна Вірченко вчилася у